

Venäjän vallankumous ja suomalainen valtiotaito

A n n i K a n g a s

Venäjän vallankumousvuosi 1917 mullisti perusteellisesti Suomen Venäjän-politiikan peruskoordinaatiston. Vallankumouksellisten tapahtumien tuoksinassa Suomi irtaantui hallinnollisesta yhteydestään monikansalliseen imperiumiin. Suuriruhtinaskunnasta tuli itsenäinen valtio ja entisestä emämaasta sen ulkopolitiikan kohde. Itsenäistymistä seurasi suomalainen vallankumousyritys eli sisällissota, jonka ymmärtämisessä kysymys Venäjistä ja sen naapuruuden merkityksestä näytteli keskeistä osaa. Vastaus kysymykseen, kuinka elää Venäjän naapurina täytyi muotoilla uudelleen. Taitavan politiikan luonnehtiminen suhteessa vallankumouksen ja vastavallankumouksen aallokossa räpiköivään Venäjään nousi keskeiseksi poliittiseksi haasteeksi.

Pohdin tässä artikkelissa kansainvälisen politiikan tutkimuksen perspektiivistä Venäjän vallankumouksen, Suomen itsenäistymisen ja sisällissodan esiin nostamaa kysymystä suomalaisesta valtiotaidosta. Pohdinnat pohjautuvat suomalaisen Venäjän-politiikan poliittista mielikuvitusta käsittelevään väitöskirjatutkimukseeni, jonka tutkimusmateriaali koostuu lähemmäs tuhannesta suomalaisissa poliittisissa pilalehdissä julkaistuista Venäjää, venäläisyyttä tai Suomen Venäjän-politiikkaa käsittelevästä piirroksesta.¹ Tutkimusaineistoni ulottuu aina 1930-luvulle saakka, mutta tässä artikkelissa pidättäydyn

1910- ja 1920-lukujen taitteessa ja analysoin Suomen ja Venäjän vallankumousyrityksiin ja sisällissotiin liittyviä kuvia.

Noin yhdeksänkymmenen vuoden takaisten tapahtumien pohtiminen tässä päivässä on kiinnostavaa siksi, että vuosien 1917–1918 kokemusten voidaan ajatella jättäneen suomalaisen poliittiseen mielikuvitukseen ajatusparadigman, jonka kautta suomalaista Venäjän-politiikkaa on totuttu arvioimaan näitä yksittäisiä tapahtumia pidemmälläkin aikavälillä. Vallankumous- ja sisällissotavuosien tapahtumat ovat olennainen osa Suomen Venäjän-politiikan ”vaikutushistoriaa”². Voimme ajatella, että vallankumouksen, itsenäistymisen ja sisällissotien aikana hahmottui koordinaatisto tai merkitysjärjestelmä, joka on antanut mielen sellaisillekin Suomen Venäjän-politiikan tapahtumille, joilla ei ole välttämättä ollut välitöntä yhteyttä näihin tapahtumiin. Keskeistä tässä paradigmassa on ollut kysymys siitä, kuinka kansallisen olemassaolon lisäksi turvataan myös kansallinen menestys suhteessa *fortunan* kaltaisena näyttäytyvään itänaapuriin.

Ei vihasta vaan valtiotaidosta

Fortunan käsite kumpuaa renessanssifilosofi Niccolò Machiavellin tuotannosta. Se on *virtùn* ja *necessitàn* ohella eräs politiikan dynamiikkaa kuvaavasta kolmesta peruskäsitteestä. Ajatuksen kohtalonomaisesta *fortunasta* ruumiillistuu ajatus poliittisen toiminnan arvaamattomuudesta ja hallitsemattomuudesta. Kyseessä on politiikan epävarmuustekijä. *Virtù* viittaa poliittiseen taitoon, kyvykkyyteen tai kuntoisuuteen, jonka avulla on mahdollista hallita *fortunaa*. Taitava

poliittinen toiminta mahdollistaa onnenpyörän (engl. *wheel of fortune*) kääntämisen hyvään suuntaan sekä poliittisen yhteisön selviytymisen ja sen menestyksen varmistamisen. *Necessità* puolestaan artikuloi poliittisen toiminnan lähtökohtia. Se viittaa poliittisen toiminnan välttämättömyyseen, jota Suomen Venäjän-politiikassa tavoittelee tuttu fraasi ”maantieteelle emme voi mitään”. (Esim. Machiavelli 1950, 1996; Pitkin 1984.)

Machiavelli hahmotteli kansainvälistä politiikkaa *virtùn, fortunàn* ja *necessitàn* käsitteiden avulla renessanssiajan Italiassa. Vaikka hänen kirjoitustensa syntykonteksti on kovin erilainen kuin se moderni tilanne, jossa suomalaista valtiotaitoa suhteessa Venäjään pohdittiin, machiavelliläisten käsitteiden avulla on mahdollista saada kiinni jostain sellaisesta, jota oman aikamme Suomen Venäjän-politiikan vakiintunut sanasto ei tavoita helposti. Toisesta historiallisesta kontekstista kumpuavien käsitteiden hyödyntäminen 1900-luvun alkupuolen Suomen Venäjä-suhteen tarkastelussa nojaa hedelmälliseen tekstuaaliseen operaatioon, jota Paul Ricoeur nimittää etäännyttämiseksi. Siinä tekstifragmentin merkitys irtaantuu alkuperäisestä kirjoittajasta, yleisöstä ja viittaussuhteista; se dekontekstualisoi itsensä ja voi avautua rajoittamattomille lukemisen tavoille. (Ricoeur 1994, 131–144.)

Esitänkin tässä artikkelissa, että vallankumousvuosia seurannut poliittinen tilanne oli suomalaiselle poliittiselle yhteisölle eräänlainen ’machiavelliläinen hetki’ – ajankohta, jolloin yhteisö kohtaa oman rajallisuutensa ajassa (vrt. Pocock 1975, viii.) Aikalaismateriaalissa rajallisuus saa ilmaisunsa vaikkapa Santeri Alkion ajatuksessa, jonka mukaan kyseessä oli vaara ”Suomen valtakunnan murhaamiseksi” (Alkio 1922, 41.)

Machiavellia luonnehditaan usein moraalittoman politiikan airueksi. Hänen nimensä liitetään politiikan häikäilemättömiin piirteisiin, keinotteluun ja vilppiin. Aatehistorioitsija Isaiah Berlinin mukaan tulkinnan taustalla on se, että Machiavellin hyväksi valtiotaidoksi esittämät toimintatavat ovat ristiriidassa tiettyjen kristil-

lisen moraalikäsitteiden kanssa. Yksilön hyvien, omaan pelastumiseen tähtäävien tekojen sijasta Machiavelli kannatti toimintaa, joka tähtäsi yhteisön säilymiseen ja menestymiseen. (Berlin 1989.)

Kansainvälisen politiikan tutkija R.B.J. Walker on esittänyt, että Machiavelli on hedelmällinen ajattelija niille, jotka pyrkivät muodostamaan kriittisen näkemyksen kansainvälisestä politiikasta ja poliittisesta elämästä laajemmaltiinkin. Machiavellin kirjoitusten hedelmällisyys on siinä, että niiden avulla on mahdollista problematisoida tiettyjä poliittisen realismin perusolettamuksia. Niistä löytyy välineitä, joiden avulla on mahdollista ”tunnistaa sellaisia diskursiivisia käytäntöjä, jotka ovat tehneet historiallisesta problematiikasta historiattoman apologian tämän hetken väkivallalle”. (Walker 1989, 29.) Walkerin Machiavelli-kommentti voidaan ymmärtää filosofisen hermeneutiikan hengessä kehotuksena problematisoida tiettyjä poliittisen realismin perusolettamuksia ja niiden asemaa tulkintaa suuntaavina ennakkoluuloina (esim. Gadamer 2004, 273, 278–291). Suomen Venäjän-suhteiden kontekstissa väkivaltaisten diskursiivisten käytäntöjen tunnistaminen voi tarkoittaa vaikkapa vihaan, vihollisuuteen ja vastakkainasetteluihin nojautavien ennakkoluulojen tunnistamista ja kriittistä asennoitumista niihin. Tämä voi toteutua vaikkapa sen huomauttamisena, kuinka eräänlainen ’vaaran ontologia’ kannattelee Suomen Venäjän-suhteesta tuttua henkiinjäämisen eetosta. Sen tarjoamassa suhteiden verkostossa toinen kohdataan käsitteellisesti vihollisena. (Odysseos 2001.)

Machiavelliläisen käsitteistön kautta hahmotettava valtiotaidon käsite tarjoaa vaihtoehdon ’ryssänvihan’ käsitteelle, jonka kautta itsenäistymisen jälkeen muotoutunutta suomalaista Venäjä-suhdetta on totuttu lähestymään. Tämä ei tarkoita sen kiistämistä, että aikalaismateriaalissa on viittauksia venäläisvastaisuuteen – etniseen yhtäläisyyteen kuin ideologiseenkin (ks. Klinge 1972; Karemaa 1998). Vastakkaisia esimerkkejä kuitenkin löytyy myös, eikä aineistossa vallitse konsensus siitä, että Venäjän naapuruus

olisi Suomelle huonon *fortunan* lähde. Venäjän naapuruuden merkitystä onkin kiinnostavampi tarkastella osana dynaamista poliittista kenttää kuin 'suomalaisten' ja 'venäläisten' välistä ryhmadynamiikkaa. Siinä missä 'ryssäviha' saattaa olla osuva toimintakategoria, se pärjää huonommin analyysikategoriana. (Vrt. Brubaker 1997, 1–22.)

Valtiotaidon käsite on toimiva analyysikategoria siksi, että sen avulla on mahdollista noudattaa Quentin Skinnerin historialliselle tutkimukselle antamaa ohjenuoraa ja pohtia sitä, mihin kysymyksiin nämä erilaiset Venäjän luonnehtimisen tavat ovat vastauksia sen sijaan että ajattelisimme niiden kumpuavan koko yhteiskunnan läpäisseeestä ontologisesta vihamielisyydestä (vrt. Skinner 1988, 234). Näin on etenkin silloin, jos valtiotaitoa ei ymmärretä asiaintiloja kuvailevana vaan niitä myös muodostavana käsitteenä – siis puheaktina.

Valtiotaito puheaktina...

Artikkelin analyysiosiossa tarkastelen muutamaa vallankumousvuosien aikana julkaistua Venäjää, venäläisyyttä tai Suomen Venäjän-suhteita käsittelevää poliittista pilakuvaa. Lähestyn kuvia argumentteina suomalaisesta valtiotaidosta suhteessa Venäjään. Ymmärrän valtiotaidon puheaktina. Aktualisoimalla tietyn konventionaalisen rakenteen jonkin ajankohtaisen Venäjän-politiikan kysymyksen yhteydessä poliittiset toimijat tekevät siitä valtiotaitokysymyksen. En siis ajattele taitavan politiikan suhteessa Venäjään olevan olemassa 'tuolla jossain' ilman sitä konstituovaa puheaktia.

Jos valtiotaito ymmärretään aktilajinaan, se koostuu jonkin asian esittämisestä haasteena poliittisen yhteisön olemassaololle, hyvinvoinnille tai menestykselle, jonkin toimijan esittämisestä suvereenina poliittisena toimijana, joka pystyy vastaamaan kyseiseen haasteeseen sekä poliittisen yhteisön keskeisen menestystekijän tai tavoittelemisen arvoisen seikan nimeämisestä (vrt. kansainvälisen politiikan turvallistamisteoria, Buzan, Wæver & de Wilde 1998).

Poliittisissa pilakuvissa valtiotaitopuheaktin kolme peruselementtiä esiintyvät visuaalisessa muodossa. Kuvallisessa materiaalissa tiettyjen arkkityyppisten hahmojen käyttö konstituoivat aktin. Olen nimennyt nämä kolme keskeistä hahmoa 'ritariksi', 'aarteeksi' ja 'hirviöksi'. Yleisemmällä tasolla elementeistä voitaisiin puhua vaikkapa suojelijana, suojeltavana ja haasteena. A. J. Greimasin aktanttimallia soveltaen ne voitaisiin myös nimetä subjektiksi, objektiksi ja vastustajaksi (esim. Tarasti 1990, 73; vrt. Apunen 2001a).

Yhdessä elementit muodostavat syntagmaattisen rakenteen, jota nimitän ritarilliseksi yhtälöksi; 'hirviön' funktio on tuoda esiin haaste, 'ritarin' nimetä suvereeni poliittinen toimija ja 'aarteen' artikuloida suojelemisen arvoinen seikka. Niiden kautta toiminnan maailma juonellistuu ymmärrettäväksi kokonaisuudeksi (ks. esim. Ricoeur 1990).

Filosofisen hermeneutiikan näkökulmasta ritarillisen rakenteen voidaan ajatella olevan olemassa eräänlaisena esiyymmärryksenä tai ennakkoluulona. Tulkitsija kohtaa tulkittavan tekstin sen varassa, mutta esiyymmärrys muuttuu tai ainakin tarkentuu uuden informaation myötä. Ritarillisen rakenteen nimeäminen valtiotaitopuheaktiksi on esimerkki soveltavasta omaksumisesta, jossa tekstin maailman ja tulkitsijan maailman horisontit kohtaavat. (Gadamer 2004; Ricoeur 1990.) Tässä artikkelissa ymmärrän tulkitsijan maailman viittaavan kansainvälisen politiikan tieteenalan vakiintuneeseen korpukseseen, jossa Niccolò Machiavellin kirjoituksilla on vakiintunut asema.

... ja sen semioottinen analyysi

Valtiotaitopuheaktissa ei ole kyse pelkästä peruselementtien instrumentaalisesta käytöstä. Elementit ovat osa kulttuurin semioottista verkostoa, minkä ansiosta niiden muodostama merkityskenttä on yleisölle entuudestaan tuttu. Toisin sanoen, valtiotaitopuheaktin elementit ovat muodostaneet tietyn merkityskokonaisuuden jo ennen kuin pilapiirtäjä loi niistä uuden,

poliittisen merkitystason kulttuurin semioottisen tason yläpuolelle. (Vrt. Tarasti 1990, 171.) Ne ovat osa suomalaista poliittista mielikuvitusta.

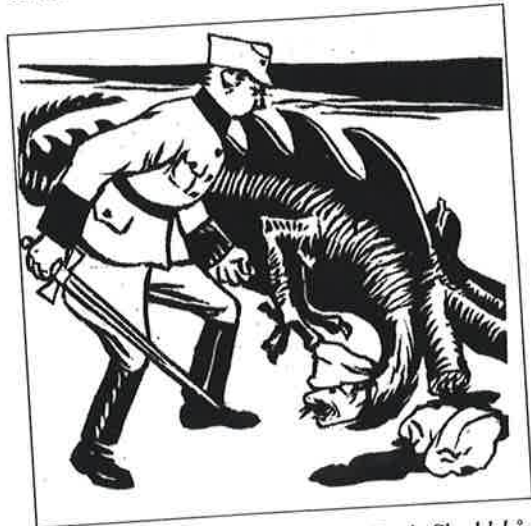
Lähtökohtana elementtien tunnistamiselle pilakuvamateriaalista on niiden ikonisuus tai samankaltaisuus. Ymmärrän ikonisuuden siinä mielessä, missä se esiintyy Charles S. Peircen semiotiikassa – peirceläisittäin semeiotiikassa. Semeiotikka tunnetaan lukuisista kolmijaoistaan. Perustavanlaatuisin niistä jakaa merkkityden kolmeen tekijään: merkkiin, objektiin ja tulkitsimeen. ”Olla merkki on samaa kuin 1): esittää jotakin itsensä ulkopuolista objektia tai asiointilaa, sekä tämän lisäksi 2): olla aina – vähintäänkin periaatteessa – tulkittavissa jollain tavoin” (Kilpinen 1995, 3–4.)

Kolmijako ikoniin, indeksiin ja symboliin puolestaan luonnehtii merkin mahdollisia yhteyksiä objektiinsa. On tärkeää huomata, että termit ikonisuus, indeksisyys ja symbolisuus viittaavat merkin aspekteihin. Tarkoituksena ei ole luokitella merkkejä yksiselitteisesti johonkin merkkiluokkaan kuuluviksi, vaan kysyä ”[m]issä ilmenee tämän merkin ikonisuus, indeksisyys ja symbolisuus?” (Kilpinen 1995, 3.)

Hyödynnän peirceläistä merkkiulottuvuuksien luonnehdintaa saadakseni kiinni Skinnerin painottamasta kysymyksen ja vastauksen logiikasta. Peircen merkkiulottuvuuksien luonnehdinnan avulla on mahdollista tunnistaa kysymys, johon pilakuvaa voidaan pitää vastauksena. Kyseessä on liike strukturalistisesta analyysistä dynaamiseen, merkkien käyttöä painottavaan tulkintaan. Valtiotaidon puheakti noudattelee jokseenkin universaalia rakennetta eri yhteisöissä ja kulttuureissa. Pyhän Yrjänän legenda – tarina sankarista, joka suojaa neittoa ja poliittista yhteisöä ruttoa levittäväältä hirviöltä – on oiva esimerkki tästä. Rakenteen aktualisoitumisen tavat ovat kuitenkin ajallisesti ja tilallisesti paikallisia ilmiöitä. Juuri tässä soveltavassa käytössä piilee kuvien poliittisuus – näin etenkin, jos politiikka ymmärretään taitona tulla toimeen kontingenttien tapahtumien kanssa. (Pocock 1975, 156; ks. myös Palonen 1999.)

Pilakuvat ovat siis aikaisempien merkkien aktualisoituneita tulkitsimia. Tradition välittämät merkit on niissä sovitettu ajankohtaisiin ja paikallisiin tarpeisiin. Näin ne toteuttavat Peircen semiotiikan keskeistä ajatusta, että merkit määrittelevät toisiaan eräänlaisena päättymättömänä ketjuna. Ikonisuuden, indeksisyyden ja symbolisuuden pohtiminen tarjoaa työkaluja tämän perusteellisen poliittisen sovitamistapahtuman tarkastelemiseen. (Ks. myös Colapietro 2006.)

Oheisessa toukokuussa 1919 julkaistussa *Hovnarren*-lehden piirroksessa Pyhän Yrjänän legenda on sovitettu juonellistamaan suomalaisten suojeluskuntien toimintaa poliittisen yhteisön selviytymistä ja hyvinvointia vaalivaksi bolševismiin vastaiseksi taisteluksi. Suojeluskuntasotilas on siis aktualisoitunut ’ritari’ – se toimii sankarihahmoon ruumiillistuneen taitavan Venäjän-politiikan ajatuksen paikallisena tulkitsimena.

Hovnarren, No. 9, 1.5.1919, s. 1, *Sankt Skyddskår och bolschevikdraken*.

Ikoninen merkkiulottuvuus on tärkeä siksi, että pilakuvahahmon ritarillisuus, hirviömäisyys tai aarremaisuus mahdollistaa valtiotaitoaktin konventionaalisen rakenteen tunnistamisen. Ikoninen merkki viittaa objektiinsa omilla ominaisuuksillaan. Suoraselkäisyys, maskuliinisuus, rohkeus, kuntoisuus ja proaktiivisuus

ovat 'ritarillisuuden' ominaisuuksia. Merkin tulkinta ikonina perustuu assosiaatioiden eli miellelyhtymien varaan. Ajatellamme jotain, ajattelun kohteena oleva seikka tuo mieleen myös jotain muuta. Suoraselkäisyys muistuttaa sankaruudesta, heroisuudesta, ritarillisuudesta, jne. (Peirce CP 2.255³.)

Indeksisyys perustuu olemassa olevalle syy- tai jatkuvuussuhteelle. Se olettaa merkin ja objektin suhteen perustuvan todelliseen olemassaoloon. Esimerkiksi savu voi toimia tulen indeksinä, jalanjälki ihmisen ja kyynel surun. Indeksiksi toimii eräänlaisena todisteena paikallaolosta. (Peirce CP 2.304.) Pilakuva-analyysissä indeksisyyden kysyminen auttaa tuomaan esiin tavan, jolla sinänsä historialliset merkit aktualisoituvat ajankohtaisissa argumenteissa ja liittävät ne näin osaksi dynaamista poliittista kenttää. Edellisessä pilakuvassa mieshahmon univormu toimii indeksinä, joka yhdistää kuvan sellaiseen olemassa olevaan seikkaan kuin suojeluskunnat. Tältä pohjalta se toimii oleellisena osana väitettä suojeluskuntien – Valkoisen Suomen airuiden – toiminnasta taitavana idänpolitiikkana.

Merkin indeksisyyden kysyminen tarjoaa mahdollisuuden antaa konkreettisia vastauksia seuraavankaltaisiin kysymyksiin: Mikä esitetään haasteena poliittisen yhteisön henkiinjäämiselle ja menestymiselle? Kuka korotetaan kykeneväisen ja taitavan poliittisen toimijan rooliin? Minkä suojaamisen sanotaan olevan keskeistä poliittisen yhteisön henkiinjäämiselle ja menestymiselle?

Symbolisuus viittaa siihen, että merkin ja objektin välinen suhde perustuu sopimuksenvaraisuuteen (Peirce CP 2.304). Kuvien tarkasteleminen valtiotaitoakteina olettaa lähtökohtaisesti valtiotaidon käsitteen olemassaolon, joka puolestaan on sopimuksenvarainen seikka. Käsitteellisyys viittaa siis tietyn konventionaalisen valtiotaitorakenteen olemassaoloon ja tätä rakennetta voidaan sekä visuaalisessa että verbaalisessa muodossaan hahmotella ritari-hirviö-aarre-arkkityyppiyhtälön kautta. Syntagmaattinen yhtälö on eräs valtiotaitopuheaktin onnistuneisuusehdoista. Ollakseen vakava(sti otettava) argumentti

valtiotaidosta puheaktin tulee noudattaa tätä sopimuksenvaraista menettelytapaa. Lisäksi sen suorittajien tulee olla tehtävään sopivia. (Austin 1977, 14–15.) Poliittisten pilakuvien tapauksessa tämä ehto täyttyy siinä mielessä, että kuvat on julkaistu eri poliittisia suuntauksia edustavissa lehdissä ja ne on tarkoitettu osaksi poliittista/poleemista julkisuutta.

Antisankarin epäisänmaalliset teot

Artikkelin seuraavassa osiossa tarkastelen niitä tapoja, joilla valtiotaidon konventionaalinen rakenne aktualisoituu vallankumousvuosien 1917 ja 1918 aikana julkaistuissa poliittisissa pilakuvissa, jotka kommentoivat suomalaista idänpolitiikkaa. Olen poiminut analyysin kohteeksi muutaman kuvan, joiden ytimessä on mieshahmon suojaava toiminta. Kuvien voidaan sanoa noudattavan maskuliinisen suojelemisen logiikkaa. Rakentuvathan ne ajatukselle ritarillisesta, uhrautuvasta ja vastuuntuntoisesta miehestä, joka käy kohti haasteita varjellakseen naisia maailman harmeilta. Tässä mielessä kuvissa ei ole kyse ainoastaan valtiotaidosta vaan valtiomiestäidosta. Valtiomiehisyys ei tosin tässä tarkoita sitä, että hyveellisyuden vaade ei kohdistuisi pelkästään poliittiseen eliittiin, vaan kokonaiseen kansakuntaan.

Suojaajan ja suojeltavan rinnalla pahan- tahtoisen hyökkääjän tai saalistajan hahmo on konstitiivinen osa maskuliinisen suojelemisen logiikkaa. Se konkretisoi hobbeslaisen ajatuksen kansainvälisestä politiikasta luonnontilana, joka johtaa turvattomuuden ja uhan alla olemisen tunteisiin (Stiehm 1982; Young 2003). Maskuliinisen suojelemisen logiikka on tulkintakehys, johon viittaamalla eri poliittiset tahot voivat esittää suosimansa poliittiset toimenpiteet valtiotaitoa noudattavana politiikkana ja hankkia niille näin hyväksyntää ja legitimitettä. Se on helppo tapa tehdä ero sankarin ja anti-sankarin välillä.

Oheinen kuva on julkaistu porvarillisessa *Ampainen*-lehdessä vuosien 1917 ja 1918 taitteessa. Kaikki kolme ritarillisen yhtälön jäsentä on mukana piirroksessa. Se siis noudattaa tiettyä so-

Ampiainen, joulukuu 1917, s. 8. *Toveri ja tovarich yhteistyössä* (ote).

pimuksenvaraista menettelytapaa ja täyttää näin erään vakavasti otettavan valtiotaitopuheaktin onnistumishdoista. Suomalaismies kuvan keskellä on potentiaalinen sankari. Hänen voidaan tulkita joko toteuttavan ritarillista naisten suojelemisen tehtävää tai toimivan sitä vastaan.

Hahmo joko turvaa naisten edustamaa 'aarteta' ulkopuolisen mieshahmon konkretisoimalta uhalta tai toimii jo lähtökohtaisesti ritarillisuuden oletusarvoa vastaan asettamalla naiset alttiiksi ulkopuoliselle vaikutukselle. Suojaaminen vs. altistaminen on kuvan keskeinen perusoppositio. Koska kyseessä on poliittinen pilakuva, hahmot eivät ensisijaisesti viittaa yksittäisiin naisiin tai miehiin vaan edustavat poliittisia yksiköitä jossain suhteessa tai ominaisuudessa.

Pilakuvaan kuulu toinen ruutu, jossa potentiaalinen sankari paljastuu ritarillisten hyveiden rakenteelliseksi negatioksi. Hän on eräänlainen antisankari. Hahmo ei toteuta suojelutehtävää, vaan vaihtaa naiset aseisiin ja pistimiin. Yhteistyön ja solidaarisuuden henki ei vallitse antisankarin ja naisten edustaman kansakunnan

Ampiainen, joulukuu 1917, s. 8. *Toveri ja tovarich yhteistyössä* (ote).

vaan kahden mieshahmon välillä. Potentiaalinen sankari paljastuu petturiksi, joka ei täytä stereotyyppisen maskuliinista kansakunnan suojaamisen tehtävää (esim. Stiehm 1982; Young 2003).

Kuva on argumentti valtiotaidon puutteesta siinä mielessä, että se esittää tiettyjen poliittisten tahojen toimintatapojen altistavan suomalaisen poliittisen yksikön tuholle ja epäonnelle pikemmin kuin edistävän sen selviytymistä ja menestystä.

Näiden havaintojen taustaa vasten pilakuvaa voidaan nyt tarkastella yksityiskohtaisemmin. Indeksikaalisten ulottuvuuksien pohtimisen kautta on mahdollista selvittää, millä perusteella pilakuva esittää moisen argumentin ja keitä vastaan se on suunnattu. Mikä olemassa oleva seikka esitetään haasteena poliittisen yksikön menestykselle? Kuinka 'haaste' aktualisoituu?

Kuvan mieshahmojen vaatetus ja kuvateksti tarjoavat vihjeitä tätä tehtävää varten. Ulkopuolelta tulevaa uhkaa edustava mieshahmo on pukeutunut venäläisen matruusin asuun, kun taas suojelutehtävän hylkäävä mies on tunnistetta-

vissa suomalaisiksi sosialistiksi. Eräs vihjeistä tähän suuntaan on lierihattu, joka aikakauden ikonografiassa toimii eräänä sosialistin tunnusmerkeistä. 'Haaste' siis aktualisoituu ajatuksena, että subjektin toimia ei määritä uskollisuus kansakuntaa kohtaan ja patrioottinen sitoutuminen, vaan kansalliset rajat ylittävä, luokkaperustainen lojaalisuus. Ideologinen yhteenkuuluvuuden tunne ja velvollisuudentunto on vahvempaa kuin kuuliaisuus kahden naisfiguurin symboloimaa kansakuntaa kohtaan. Luokkaperustaisen ideologian keskeisyyttä korostavaa tulkintaa tukee kuvateksti, jossa antisankari ja matruusi puhuttelevat toisiaan toveriksi ja tovarichiksi. 'Aarretta' ei uhkaa ensisijaisesti vieraan vallan sotilaallinen aggressio vaan altistuminen ulkopuoliselle vaikutukselle.

Valtiotaitoaktin aktualisoitumista juuri tällä tapaa ovat motivoineet ajankohtaiset tapahtumat. Venäjän vallankumouksen aiheuttama paralyysi näkyi Suomessa yhtäältä sosiaalisina ongelmina, työttömyytenä sekä tavara- ja elintarvikepulana. Toisaalta vallankumouksen eteneminen konkretisoitui Suomessa matruusien toiminnan kautta. Helsingissä olleen Itämeren laivaston jäsenet liittyivät vallankumouksellisiin, syyttivät laivoihin punaisia lamppuja vallankumouksen merkiksi, harjoittivat levottomuuksia ja kurittomuuksia sekä surmasivat upseereita. Venäläiset matruusit ja sotilaat myös tukivat suomalaisen työväenluokan edustajia heidän pyrkimyksissään. Julkisuudessa matruuseja syytettiin 'vallankumouksen rutan' tartuttamisesta suomalaisiin työläisiin. (Esim. Polvinen 1987, 101–102; Kalela 2005, 101.) Mahdollisuus suomalaisten ja venäläisten työläisten välisen poliittisen yhteisön muodostumisesta leijui ilmassa.

Huomionarvoista on myös se, että Venäjän vallankumous johti Suomessa tilanteeseen, jossa valtio jäi vaille pakkovallan monopolia. Maassa ei ollut omaa armeijaa eikä poliisilaitosta, minkä seurauksena sekä porvarilliset ryhmät että työväki perustivat kaarteja, osa niistä aseistettuja (Alapuro 1988). Kansalaissodan sytyttyä Suomen tilanne kansainvälistyi entisestään; Venäjän bolševikkihallitus antoi tukensa punaiselle

kansanvaltuuskunnalle, ja Saksa tuki valkoista puolta (Kalela 2004, 102).

Ritarillisen yhtälön aktualisoituminen tällä tavalla ei rajoitu yhteen pilakuvaan, vaan vastaavia argumentteja löytyy tutkimusmateriaalista runsaasti. Maalaisliiton johtaja Santeri Alkio tulkitsi Suomen sisällissodan oleva seurausta suomalaisten sosialistien joutumisesta "venäläisen vaikutuksen ja vallankumousmielialan alaisiksi" (Alkio 1922, 39). Hän esitti, että "isänmaattomuuden kanta... on kansainväliselle sosialismille niin luonteenomainen", minkä vuoksi kaikista tärkein oli valinta "suomalaisen ja kansainvälisen välillä" (emt., 39, 77; kurssiivi alkuperäinen). Vuonna 1933 *Suomalainen Suomi* -aikakauslehdessä esitettiin varoitus kansainvälisiä opinkappaleita kohtaan, joiksi laskettiin "marxilaiset, ei-marxilaiset, venäläismieliset, skandinavistiset ja saksalaiset" – joiden "tarkoituksena on valtiollisen ja sivistyksellisen itsenäisyytemme syrjäyttäminen vieraiden ajattelutapojen hyväksi". (Tamminen 1933, 143.) Artikkelin mukaan varhainen esimerkki kansallisen kieltämisestä seuranneesta kaaoksesta oli se, että "työväestön luonnollisesta kansainvälisestä yhteistoiminnasta asemansa parantamiseksi kehitettiin ajatus, ettei työmiehellä ole isänmaata ja tästä taas ajatus, että työmiehen isänmaa on Venäjä". (Emt., 142.)

Näissä esimerkeissä kontrasti 'suomalaisen' ja 'venäläisen' välillä merkitsee ensisijaisesti eron tekoa 'kansallisen' ja 'ei-kansallisen' tai 'oman' ja 'vieraan' välillä. Hyvä valtiotaito artikuloituu patrioottisena sitoutumisena ja uskollisuutena omaa kansakuntaa kohtaan. Venäläishahmo määrittyy 'haasteeksi' poliittiselle yhteisölle ei niinkään kansallisuutensa perusteella vaan ennen kaikkea siksi, että se edustaa kilpailevaa lojaalisuuden, solidaarisuuden ja sitoumuksen kohdetta.

Huomionarviosta on se, että myös sosialistit viittasivat yhteistyöhön venäläisten kanssa tuomitakseen kotimaisten porvarien edustaman poliittisen linjan huonoksi valtiotaidoksi. Vuoden 1917 marraskuun ensimmäisenä päivänä suomalaisissa työväenlehdissä julkaistiin sosiaa-

lidemokraattisen puolueuuevoston ja eduskuntaryhmän yhteinen Me vaadimme -julistus, jonka sosiaalidemokraattinen edustaja Mäki myös luki valtiopäivien istunnossa. Siinä suomalaisia ”herraspuolueita” moititaan siitä, että ne hakivat ”venäläisistä sortajista” itselleen liittolaisia taistelussa työväenluokan vaatimuksia vastaan. Julistuksen mukaan sosiaalidemokraattienemistöisen eduskunnan hajottaminen kesällä 1917 oli kotimaisten porvareiden ja Venäjän väliaikaisen hallituksen yhteistyötä: ”Kun Venäjän hallitus ryhtyi pistimillä estämään laillisen eduskuntamme kokoontumista, olivat suomalaisetkin sortohenget niiden pistimien takana.” (Toiset vp 1917, Ptk I, 8.11.1917, 15.)

Julistusta on hedelmällistä tarkastella valtiotaitopuheaktina. Sen ’aarteeksi’ voidaan nimetä sekä ”Suomen itsenäinen valtiollinen asema” että siihen liittyvä toive erilaisesta, oikeudenmukaisemmasta yhteiskuntajärjestyksestä. ’Hirviö’ – siis haaste aarteen nimeämälle asialle – on suomalaisen porvariston ja Venäjän väliaikaisen hallituksen yhteistoiminta. Suvereenin poliittisen toimijan asemassa on suomalainen työväenliike; sen toiminta esitetään parhaana mahdollisena tapana turvata aarre. Yhteistyötä Venäjän ja venäläisyyden kanssa ei julistuksessa kuitenkaan tuomita huonona valtiotaitona ja itsenäisen poliittisen aseman toteutumista torpedoivana toimintana. Ritarillisuutta löytyy myös ”Venäjän horjumattom[ista] luokkataistelutovere[ista,] jotka sankarillisesti vievät eteenpäin Venäjän vallankumouksen asiaa ja sen kautta sorrettujen kansojen ja kaikkien maiden työväen vapautuksen asiaa.” (Toiset vp 1917, Ptk I, 8.11.1917, 16.)

Ritarillisen yhtälön sankarihahmon negaatio ’antisankari’ sopii hyvin personoimaan niitä suomalaisia, joiden ei katsottu olevan riittävän sitoutuneita kansakuntaan ja edustavan näin huonoa valtiotaitoa. Porvarillisessa julkisuudessa erityisen alttiita kilpaileville lojaalisuuden vaatimuksille esitettiin olevan työväenluokan edustajien. *Kerberos*-lehdessä joulukuussa 1917 julkaistun kuvan keskiössä oleva mieshahmo on mahdollista tunnistaa työläiseksi hänen kä-

Kerberos, No. 3, joulukuu 1917, s. 7. Mörkamakter.

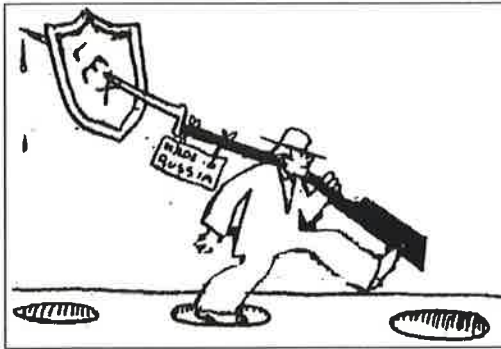
dessään olevan moukarin perusteella. Moukari toimii työväenluokkaisuuden tunnusmerkkinä.

Kuvan juoni rakentuu pimeyden ja valon välisen taistelun teemalle. Pimeyden voimat ympäröivät valkoisiin pukeutunutta heroista hahmoa ja pyrkivät houkuttelemaan tätä puolelleen. Valtiotoitoskeeman potentiaalinen suvereeni poliittinen toimija on kuvattuna lankeemuksen hetkellä. Suoraselkäinen ja korostetun maskuliininen sankari on vaarassa menettää suojelutehtävän edellyttävän hyveellisyyden, *virtün*.

Samaan tapaan kuin edellisessä kuvassa, pimeyden voimat edustavat kansainvälistä sosialismia. Pistin ja lierihattu ovat vihjeitä tähän suuntaan. Paitsi sosialismiin, aikalaiset assosioivat pistimet Venäjään ja sen vaikutusvaltaan Suomessa. Sisällissodan puhjettua kirjailija Juhani Ahon pohdiskelu siitä, mitä solidaarisuus suomalaisten sosialistien ja venäläisten työläisten välillä merkitsi ja päätyi seuraavaan vastaukseen: ”solidaarisuus’ on kai ymmärrettävä ’aseellinen avustus’” (Aho 1918, 74; 30.1.1918).

Pistimen symboli esiintyy Suomen sisällissodan aikaisessa ja jälkeisessä aikalaismateriaalissa laajalti. Se edustaa nimenomaan ei-kansallista

Kerberos, No. 8, 1921, s. 6. För dagen (ote).

– siis poliittisen yhteisön ulkopuolelta kumpuavaa – poliittista lietsontaa. Suomalaisten punaisten luonnehtiminen ’pistinsosialisteiksi’ on paradigmaattinen esimerkki tästä (esim. Aho 1918, 8; 27. tammikuuta 1918).

Kerberoksessa vuonna 1921 julkaistussa kuvassa pistimen yhteys Venäjään tuodaan esiin eksplisiittisesti. Lierihattupäisen sosialistin aseesta riippuu ”made in Russia” -kyltti.

Miten kuva toteuttaa valtiotaitopuheaktin konventionaalista rakennetta? Sen mieshahmo on ritarillisen sankarihahmon rakenteellinen negaatio. Siinä missä ’ritarit’ ovat ikonisilta ominaisuuksiltaan suoraskäisiä, rohkeita ja korostetun maskuliinisia figuureja, *Kerberoksen* mieshahmo rahjustaa hangessa aseensa painon alle taituneena. Hänen pistimensä kärjestä putoilevat veripisarat ovat vihjeitä jalouden puutteesta ja brutaaliudesta.

Tältä pohjalta pilakuvasta muodostuu argumentti valtiotaidon puutteesta. Se tuo esiin väitteen suomalaisten sosialistien kyvyttömyydestä tai haluttomuudesta turvata poliittisen yhteisön henkinjääminen ja hyvinvointi. Antisankari on seivästännyt pistimellään lain kilven, joka on perinteinen suomalaisen valtiotaidon tunnus. Autonomian ja erityisesti venäläistämiskausien aikana lailla oli valtiotaitokeskusteluissa keskeinen osa. Siinä missä vanhasuomalaiset esittivät imperiumin suurpoliittisten intressien huomioonottamisen eli myöntäväisyyslinjan olevan paras keino turvata suomalaisen poliittisen yhteisön olemassaolo ja menestys, liberaalit

”oikeustaistelijat” painottivat lakien ja niiden noudattamisen merkitystä yhteisön selviytymis- ja menestystekijänä (ks. esim. Korhonen 1963, 17–23; Soikkanen 2005, 45). Lain kilven ajateltiin toimivan eräänlaisena patoamispolitiikan välineenä.

Suojautuminen vs. altistuminen voidaan nimitä myös tämän kuvan perusvastakkainasetteluksi. Siihen nojautuen piirros esittää argumentin, jonka mukaan suomalaisten sosialistien yhteistyö venäläisten kanssa asetti poliittisen yhteisön alttiiksi venäläisyyden vaikutuksille ja vaaransi täten sen selviytymis- ja menestymismahdollisuudet. Kotimaisten sosialistien kuvaaminen antisankareina sekä Venäjä-yhteyden korostaminen tarjosi retorisesti tehokkaan tavan viedä pohja vallankumouksellisten yhteiskunnallisilta muutosvaatimuksilta.

Valkoisen Suomen ’ritarit’

Koska pilakuvat ovat puheakteja, faktojen ja fiktiivisten elementtien sekoittaminen on niille tyypillistä. Poliittisten pilakuvien tarkasteleminen puheakteina voikin auttaa laajentamaan käsitystä siitä, mikä oikeastaan on poliittinen fakta (Kangas 2007; ks. myös Moisio & Harle 2002).

Tyypillinen valtiotaitoargumentti muodostuu siten, että tunnistettava poliitikko esitetään suorittamassa ritarillista tehtävää. Venäjän vallankumouksen ja Suomen sisällissodan jälkeen julkaistuissa materiaaleissa suvereenin poliittisen toimijan roolissa ovat tavallisesti ns. valkoisen Suomen edustajat. Toisenlaisiakin näkemyksiä julkisuudessa toki esiintyy. Työväenliikkeen *Kurikassa* ja etenkin syksyllä 1921 ilmestymisen aloittaneessa kommunistien *Paukku*-lehdessä porvarit esitetään anti-sankareina jos ei suoranaisin hiruioin.

Porvarillisessa julkisuudessa sankarin roolissa oli 1910-luvun lopulla usein Pehr Evind Svinhufvud, joka ns. itsenäisyysenaatin puheenjohtajana oli ollut keskeinen hahmo Suomen itsenäistymisprosessissa. Maan itsenäistyttyä hän pyrki vaikuttamaan siihen, että Suomi vahvistaisi it-

senäisyyttään Saksan avulla. Tammikuussa 1918 Juhani Aho kuvaili päiväkirjassaan Svinhufvudia sangen heroisin sanankääntein: ”Kunnia Svinhufvudille. Kerrankin puhtain rehellisyys ja tinkimättömyys jonkun maan johdossa! ... Hän on kansan siveellinen selkäranka ja muuta ei nyt tarvita. Jospa meillä Bobrikoffia vastaan olisi ollut pantavana sellainen horjumaton mies.” (Aho 1918, 77; 30.1.1918.) Luonnehdinnan ikoniset ominaisuudet liittävät Svinhufvudin ’ritarin’ hahmoon ja sitä kautta edelleen kysymykseen valtiotaidosta.

Tuulispää, No 21, 24.5.1918, s. 1. Sammon ryöstö.

Oheisessa pilakuvassa Svinhufvudin ritariillisuus on ilmaistu visuaalisesti. Hänet on kuvattu viriiliksi mieheksi, joka miekka tanassa käy taistoon uhkaavaa ’hirviötä’ vastaan. Vaikka ’aarretta’ ei ole eksplisiittisesti piirretty, se on käsitteellisesti läsnä kuvassa. Imitoihan kuva Akseli Gallén-Kallelan kuuluisaa *Sammon puolustus* -maalausta, joka puolestaan rakentuu kansallisepos *Kalevalan* tarinalle. Siinä sankarillinen Väinämöinen ja paha Louhi kamppailevat aarteenomaisen, kultaa jauhavan ihmekone Sammon omistuksesta. Kuvan voi siis sanoa noudattavan valtiotaitopuheaktin rakennetta.

P.E. Svinhufvudin kuvaaminen oman aikansa Väinämöisenä on argumentti hänen edustamansa politiikkalinjan hyveellisyydestä. Svinhufvudin

’Valkoinen Suomi’ on asetettu suvereenin poliittisen toimijan rooliin. Siihen ruumiillistuvat horjumattomuuden ja proaktiivisen politiikan hyveet, joiden ajateltiin mahdollistavan poliittisen yhteisön selviytymisen ja menestyksen – kaiken sen hyvän, josta Sampo on lupaus.

Samaan tapaan kuin myyttinen ’ritari’ myös poliittinen uhka aktualisoitu kuvassa tunnistettavina ihmishahmoina. Hirviömäisen Louhen selässä on joukko tunnettuja sosialistipoliitikkoja ja punaisen kansanvaltuuskunnan jäseniä – Gylling, Manner, Tokoi, Kuusinen ja Valpas-Hänninen. ’Hirviö’ on aktualisoitunut suomalaisten punaisten muodossa. He toimivat tuhoisan politiikan idean paikallisina tulkitsimina. Ensisijaisesti argumenttia motivoi Suomen sisällissota, jonka ymmärrettäväksi tekemiseen kysymys Venäjän naapuruuden merkityksestä suomalaisen poliittisen yhteisön henkiinjäämiselle ja menestykselle oli kuitenkin erottamattomalla tavalla kietoutunut. ’Hirviö’ ei indeksisiltä ominaisuuksiltaan kiinnitykään ainoastaan Suomen sisällissodan tapahtumiin, vaan myös entiseen emämaahan.

Gallén-Kallela maalasi *Sammon puolustuksen* ns. sortokausien aikana. Aikalaisten kerrotaan assosioineen Louhen emämaan vallanpitäjien venäläistämisyhkymiin. Kerrotaanpa heidän tunnustaneen pelätyn kenraalikuvernööri kasvat Bobrikovin Louhen sotureiden joukosta (Gallén-Kallela 2006). Venäläisen statismien symbolina kotkasta tuli autonomian ajalla keskeinen osa perustuslaillisten argumentaatiota venäläistämistoimenpiteitä vastaan. Lintu edusti venäläisen hallintokoneiston sortoa ja itsevaltiutta (esim. Konttinen 2001, 284).

Juri Lotman esittää kulttuurisemiotiikassaan, että symbolit ovat keskeisiä kulttuuria koossa pitäviä välineinä. Ne toimivat mnemonisina mekanismeina, jotka voivat varastoida tiivistetyssä pitkiäkin tarinoita aikaisemmilta ajoilta. Näin symbolit estävät kulttuuria hajoamasta erillisiksi kronologisiksi kerrostumiksi. (Lotman 1990, 103.) Kotkasymboli on oiva esimerkki tästä. Aktualisoituessaan ajankohtaisessa argumentissa se muistuttaa menneestä ja tuo tältä pohjalta

esiin argumentin entisen emämaan vaikutuksen jatkuvuudesta itsenäisessä Suomessa. Kysymys valtiollisesta suvereniteetista kohoaa pilakuvan keskeiseksi kysymykseksi. Vuonna 1918 'haaste' ei indeksisiltä ulottuvuuksiltaan kuitenkaan enää kiinnity Bobrikoviin tai venäläisten nationalistien yhtenäistämisyhkymiin, vaan viittaa vallankumoukselliseen ideologiaan.

Kun vallankumoukselliset tapahtumat juonellistetaan kotkasymbolin avulla, suomalaisten vallankumouksellisten toiminta näyttää suvereniteettia vaarantavana toimintana. Vanha poliittinen antagonismi suomalaisen poliittisen yhteisön ja venäläisen valtakoneiston välillä toimii taustana Suomen sisällissodan tapahtumien ymmärtämiselle. Tuoreet tapahtumat projisoidaan menneisyydessä tarjolla olevaan selitysmalliin. Kun sisällissodan tapahtumia tarkastellaan valtiollisen uhan ja sen patoamistarpeen näkökulmasta, sosialistien toiminta ei näyttäyty poliittisena haasteena ja (legitiimienä) muutosvaatimuksina. Siitä tulee yhteisön henkiinjäämistä ja sen hyvinvointia vaarantavaa toimintaa. Tätä taustaa vasten Svinhufvudin edustaman Valkoisen Suomen politiikkalinja näyttää välttämättömänä, mikä myös mahdollistaa poliittisten vastustajien sulkemisen poliittisen yhteisön ulkopuolelle (ks. myös Siltala 1983, 499).

Susan Buck-Morss on esittänyt, että vuoden 1917 bolševikkivallankumous edusti "läntiselle" poliittiselle mielikuvitukselle absoluuttista uhkaa. Se haastoi ajatuksen siitä, että tietyn territoriaalisen alueen hallinta on suvereniteettia, auktoriteettia ja legitimizeettia ensisijaisesti määrittävä tekijä. Bolševikkivallankumous konkretisoi mahdollisuuden, että laajat ihmisjoukot tietyn poliittisen yksikön sisällä hyväksyisivät ulkopuolisen auktoriteetin lähteen ensisijaisena. (Buck-Morss 2002, 2-3.)

Buck-Morssin argumentti on järkeenkäypä myös Suomen Venäjän-politiikkaa ja sen valtiotaitoa pohdittaessa sillä poikkeuksella, että Suomessa ei ennen vallankumouksien puhkeamista vallinnut sellainen 'normaalitilanne', jossa valtakunta ja kansakunta olisivat olleet

yksi ja sama. Territoriaalisen alueen hallinta ja auktoriteetti- ja legitimizeetikysymykset eivät kohdanneet yksioikoisesti. "Suomen valtiolla oli ... vain sisäinen – byrokraattinen ja fiskaalinen – muoto ja olemus. Ulkoista tai kansainvälispoliittista olemusta Suomella ei ollut." (Soikkanen 2005, 55.)

Suomi oli ollut osa Venäjän monikansallista imperiumia, ja suomalaisten oli odotettu osoittavan lojaalisuutta paitsi suomalaista kansakuntaa myös keisaria ja hänen hallitsemaansa monikansallista emämaata kohtaan. Silti 'haasteen' normalisoiminen siten, että sisäinen jännite projisoi ulkopuoliseen kohteeseen kohosi vallankumousvuosien poliittisessa debatoimisessa yhdeksi keskeisistä retorisisista strategioista. Poliittisen yhteisön sisäinen ristiriita esitettiin kahden poliittisen yksikön välisenä konfliktina, minkä ansiosta porvarillisen poliittisen järjestyksen haastaminen hahmottui ulkoapäin tulevana aggression poliittista yhteisöä kohtaan. Hyvä esimerkki tästä on Santeri Alkion *Talopoika ja Suomen vapaus* kirjaansa kirjaama ajatus, jonka mukaan "[t]aistelu, johon Suomessa nyt käytiin, suoritettiin kaikista vastaväitteistä huolimatta suurin piirtein katsoen suomalaisten talonpoikien ja ryssien kesken. Suomalaiset bolševikit esiintyivät tässä taistelussa Venäjän neuvostovallan ylijohdon alaisina, sen upseeriston johtamina, sen aseistamina ja sen tarkoituksia palvelevana." (Alkio 1922, 40; kursivi alkuperäinen.)

Venäjän vallankumousta seuranneina murrosvuosina kiinnostavaa tosin on se, että poliittisen yhteisön luonteesta esiintyi kilpailevia tulkintoja eivätkä sen rajat määrittäneet yksioikoisesti suomalaisuuden ja venäläisyyden vastakkainasettelun kautta.

Oheinen *Fyren*-lehdessä julkaistu kuva liittyy Venäjän sisällissodan problematiikkaan; kuvan taustalla on käynnissä taistelukohtaus, jossa punaisia ja valkoisia lippuja kantavat joukot ottavat mittaa toisistaan. Kiinnostavaa piirroksessa on se, että 'ritarin' roolissa ei ole suomalaishahmo. Suomalaiseen kansakuntaan viittaava neito pakoilee taistelujen tuoksinaa kallionseinämän takana, kun taas venäläinen

Fyren, No 9–10, 1920, s. 5. *Riddare och desertörer eller mänsklighetens sista front bröts.*

valkokenraali seisoo urheana ja suoraselkäisenä vartiössä. Jos hahmojen ikoniset ominaisuudet eivät riitä linkittämään kuvaa valtiotaitopuheaktin konventionaaliseen rakenteeseen, sen otsikko – ”ritari ja karkulaiset tai ihmisyyden viimeinen rintama murtuu” – artikuloi ritarillisuuden ja pelkuruuden tematiikan eksplisiittisesti. Otsikko tuo myös esiin tavan, jolla ’aare’ aktualisoituu; hyvässä valtiotaidossa on kyse ”ihmisyyden viimeisen rintaman” pystyessä pitämisestä. Valtiotaitokysymyksen liittäminen ihmiskunnan universaaleihin intresseihin antaa argumentille retorista voimaa ja legitimizeettiä.

Kuvan merkkiulottuvuuksia tarkastelemalla on mahdollista tuoda esiin kysymys, johon kuva on vastaus ja liittyy se näin osaksi politiikan dynaamista kenttää. Suomi-neidon asu tarjoaa vihjeen tätä tehtävää varten. Hahmo on puettu kansallispukuun ja tuohivirsuihin. Kyseiset symbolit toimivat lotmanilaisina mnemonisina mekanismeina. Niihin on varastoitunut poliittista muistia aikaisemmilta ajoilta. Autonomian ajan poliittisessa mielikuvituksessa kansallispuku ja tuohivirsut toimivat tunnuksina, jotka erottivat fennomaanit svekomaaneista ja muistuttivat näin ”kahden Suomen” olemassaolosta. (Ks. Klinge 1982; Reitala 1983, 109; Ylönen 2001, 53.) Itsenäistyneessä Suomessa perinteisten

fennomanian tunnusten liittäminen naishahmoon toi esiin sen, että kritiikki ei koskenut koko kansakuntaa. Argumentti huonosta valtiotaidosta kohdistui virallisen Suomen edustajiin eli maata hallitsevaan keskustahallitukseen, joka oli valmis neuvottelemaan rauhasta bolševikkien kanssa eikä kannattanut suomalaisten osallistumista interventioihin, joita valkoiset venäläiset suunnittelivat bolševikkien vallassa olevaan Pietarin kaupunkiin. (Ks. myös Vp 1919, Ptk II, 30.10.1919, 1327–1391.)

Oma koti kullan kallis

Talot, kodit ja linnat ovat keskeisiä symbolisia elementtejä Suomen Venäjän-politiikan poliittisessa mielikuvituksessa sekä välittömästi vallankumousvuosien jälkeen että myös seuraavien parin vuosikymmenen aikana. Tutkimusaineistosta löytyy useita esimerkkejä valtiotaitopuheakteista, joissa ’aarten’ rakenteellisessa asemassa on talon tai kodin merkki. Ne noudattavat valtiotaitopuheaktin rakennetta, mutta aktualisoivat ajatuksen suojelemisen arvoisesta asiasta aivan erityisellä tavalla.

Tuulispää, No 5–20, 17.5.1918. *Suomen vallankumousveisu.*

Oheinen kuva on julkaisu porvarillisessa *Tuulispää*-lehdessä toukokuussa 1918. Se kuvittaa Suomen vallankumousveisu -nimistä runoa. Piirroksen sisältyy valtiotaitopuheaktin kaksi rakenteellista elementtiä: aseistautuneet mieshahmot edustavat ovat potentiaalinen ’herviö’ ja särkynyt ikkuna uhattuna oleva ’aare.’ Piirros on kommentti Suomen sisällissotaan, mutta kysymys Venäjältä on oleellinen osa sen argumentaatiota. Kuvan mieshahmot on mahdollista tunnistaa suomalaisiksi ja venäläiseksi,

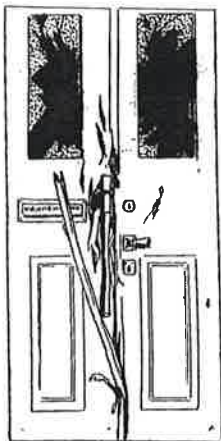

ja mukana oleva runo vahvistaa tulkintaa, jonka mukaan 'haasteessa' on kyse suomalais-venäläisestä yhteistoiminnasta.

Niin ryssäläisen ryövärin se suojaksensa vie.
Anastus aseist' aljetaan, aseeton ammutaan,
Ja kyynelille leskien ja orpoin hirtutaan.
Pirstoamalla' ikkunat,
Työn raskaan raatajat
Maineensa kruunaavat.

Yhtäältä kodin symboli sekä ikkunat ja ovet sen johdannaisina tuovat esiin sen, että sisällissodan jälkeisessä Suomessa kysymys valtiotaidosta liittyi olennaisesti sisä- ja ulkopuolen väliseen erontekoon – tai oikeammin sen tekemisen vaikeuteen. *Tuulispään* piirroksessa ulko- ja sisäpuolen erottelua korostaa valoisuuden ja pimeyden vastakkainasettelu. Kodin valo ja lämpö on kontrastissa ulkopuolisen pimeyden ja kylmyyden kanssa. Tulkintaa vahvistaa oheisen runon viittaus julmuuteen ja tunteettomuuteen – inhimillisen lämmön puutteeseen. 'Haaste' yhteisön selviämiseksi ja hyvinvoinnille ei siis ole perinteisen sotilaallinen. Kuvassa artikuloituva vaara kohdistuu ennemminkin tiettyyn elämäntapaan ja sitä kannattelevaan yhteiskunnalliseen järjestykseen.

Porvarilehti *Ampiainen* julkaisi elokuussa 1918 pilapiirroksen, jonka otsikkona on "Sosialistinen yhteiskunta". Väki valloin murrettuun

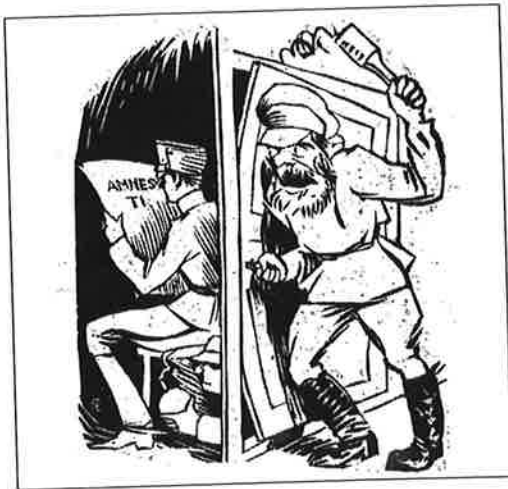
Ampiainen, No. 16, 10.8.1918, s. 11. *Sosialistinen yhteiskunta*.

ovisymboliin ruumiillistuu tämän valtiotaitopuheaktin 'haaste' yhtäläillä kuin 'aarrekin.' Edellisessä on kyse juonesta, jossa vallankumouksellisten voitto olisi johtanut omaisuuden väkivaltaiseen uusjakoon tai ainakin yllä olevassa runossa mainittuun anasteluun. Ajateltiinhan tietyissä piireissä sisällissodan olevan taistelu, jossa keskiluokkainen valkokaarti puolusti porvaristoa, maanomistajia ja teollisuudenharjoittajia työväenliikkeen vallankumouspyrkimyksiä vastaan.

Ruotsalaisen kansanpuolueen Hjalmar Procopé ilmaisi vastaavan ajatuksen suusanallisesti eduskunnassa pitämässään puheessa. Hänen mukaansa punaisten pyrkimyksenä oli antaa kaikki valta proletariaatille ja ottaa maanomistusoikeus pois yhtäläillä pieniltä kuin suuriltakin maanomistajilta. Kyse ei kuitenkaan ollut vain sisäisistä uudelleenjärjestelyistä. Lopulta proletariaatin voitto johtaisi Suomen sulautumiseen itänaapuriansa: "Suomesta tulee neuvostotasavalta, ja se liitetään venäläiseen neuvostotasavaltaan." (Vp 1919, Ptk I, 23.7.1919, 1075.) Valtiotaitopuheaktin elementeistä 'aarre' aktualisoituu yksityisomaisuuden muodossa, kun taas 'haastetta' edustaa yhtäältä omaisuuden uudelleenjaon mahdollisuus ja toisaalta suvereniteetin menetys ja yhteiskuntajärjestyksen muutos.

Ajankohtaiset tapahtumat motivoivat kuvien aktualisoitumista juuri tällä tapaa. Kevään 1918 tapahtumien jäljiltä noin 80 tuhatta punakaartilaisista oli vangittuna poliittisista syistä. Suuren joukon entisiä punakaartilaisia tai muuten vain 'poliittisesti epäluotettavia' kansalaisia uskottiin silti piileksivän viranomaisia (esim. Tikka 2006, 25, 30). Huolimatta sisällissodan päätyemisestä valkoisten voittoon, vallankumouksen mahdollisuuden uskottiin edelleen vaanivan Valkoista Suomea.

Vuonna 1919 aloitetut punavankien armahdukset lisäsivät vallankumouksen pelkoa eräissä piireissä. Heinäkuussa 1919 *Hovnarrenissa* julkaistiin piirros, jossa armahdukset esitetään huonona valtiotaitona. Eduskunnan päätös vapauttaa henkilöitä, jotka olivat vangittuina osallistumisestaan 'punakapinaan' näyttäytyy

Hovnarren, 24.7. 1919, s. 7. Bolschevikerna och vi.

poliittisen hyveellisyyden vastaisena toimintana. Potentiaalinen 'ritari' – hahmo jonka pitäisi varmistaa yhteisön vakaus ja menestys – istuu passiivisena tuolilla eikä kiinnitä huomiota ympärillään purkautuvaan 'uhkaskenaarioon'. Näin juonennettuina armahduksista tulee toimintaa, joka myötävaikuttaa poliittisen yhteisön epäonneen ja tuhoon ennemmin kuin sen hyvinvointiin. Jos pohdimme kuvaa skinneriläisen kysymyksen ja vastauksen logiikan valossa, voimme tunnistaa sen olevan osa tiettyjen tiukoja otteita peräänkuuluttaneiden porvaripiirien kritiikkiä keskustahallitusten noudattamaa sovintopolitiikkaa kohtaan (ks. myös Vp 1919, Ptk I, 23.7.1919, 1059–1080).

Venäjä-suhteen kannalta kiinnostavaa kuvassa on se, kuinka kotimaisten tapahtumien esitetään kietoutuvan yhteen Venäjän vaikutuksen kanssa. 'Uhkaskenaario' muodostuu kahdesta merkistä, joista toinen kiinnittyy indeksikaalisilta ulottuvuksiltaan Suomeen ja toinen Venäjään. 'Antisankarin' tuolin alla pommien kanssa lymyävä lierihattupäinen mieshahmo edustaa kotimaisia sosialisteja. Ovea hakkaava 'musikka' taas viittaa isovenäläiseen imperialismiin. Hahmo toimii samankaltaisena kulttuurisen muistin mekanismina kuin Louhi-kotka edellä. Tähän venäläistämiskauden ajan pilapiirroksista tuttuun maalaismiehen asuun pukeutuneeseen hahmoon

on tiivistynyt yksittäistä tapahtumaa mittavampi juonirakenne venäläisistä pyrkimyksistä sitoa Suomi saumattomaksi osaksi itäistä imperiumia (ks. Immonen 1987; Apunen 2001a; myös Valenius 2004). Kuvan pointti on, että pienet myönnytykset kotimaisille punaisille raottivat ovea suuremmalle venäläisvaikutukselle ja tuoreen suvereniteetin menetykselle.

Heikko, hajoamassa oleva ovi täsmentää kuvan 'uhkaskenaariota'. Se artikuloi ajatuksen, että vasta itsenäistyneen Suomen ja Neuvosto-Venäjän raja ei ollut riittävän vahva patoamaan laajenemishaluisen venäläisyyden vaikutuksia itsenäisessä Suomessa. Ajatus siitä, että itäistä *fortunaa* ei ollut riittävällä tavalla otettu haltuun *virtu'*ta harjoittamalla, on tämän valtiotaitoargumentin ytimessä.

Hovnarren, skyddskårsnummer, 1919, s. 1. "Eget hem" (ote).

Venäjän bolševikkivallankumous, Suomen itsenäistymisen ja sisällissota loivat oivat olosuhteet sille, että sisäinen vihollinen saattoi esiintyä valtiotaitopuheaktien keskeisenä 'haasteena'. Useissa kuvissa sitä edustavat pommien, aseiden ja lierihattujen kanssa piileskelevät mieshahmot. Ne tuovat esiin sisäisen sodan vainoharhaista luonnetta: "vihollista ei erottanut asetakista, koska vihollinen oli oman kansan sisällä" (Tikka 2006, 22). Mutta samalla kuin luimistelevat hahmot viittaavat suomalaisiin punaisiin ja luonnehtivat heidät hellittämättömäksi maanalaiseksi uhaksi Valkoisen Suomen poliittiselle järjestykselle, ne liittyvät vasemmiston

vaatimukset Venäjän jatkuvaan vaikutusvaltaan Suomessa.

Buck-Morssin väitteen mukaisesti sisäinen sota pyrittiin normalisoimaan projisoimalla sen antagonismi entiseen emämaahan ja esittämällä kotimaiset punaiset venäläisen vallan käytyreinä. Aikakauden poliittisessa mielikuvituksessa vallankumouksellisuus esitettiin osana venäläisen imperialismiin paluuyritystä; bolševismi oli imperialismiin uusin kulissi, jonka varjossa osa suomalaisista oli saatu kapinoimaan. Hjalmar Procopén sanoin ”se on fakta, että pommeja toimitetaan [Suomeen] Venäjältä” (Vp 1919, Ptk I, 23.7.1919, 1075). Santeri Alkio tuo saman ajatuksen esiin väitteessä, jonka mukaan ”suuret joukot punaista armeijaa houkuteltiin taisteluun omaa isänmaatansa vastaan erinäisillä fraaseilla sosialistis-kommunistisesta vallankumouksesta. ... [N]euvostohallituksella ... oli *ainoana* tarkoituksenaan saada näiden narrattujen kapinoitsiain avulla pysyetyksi Suomi Venäjän yhteydessä” (Alkio 1922, 40). Kirjallisessa materiaalissa näitä hahmoja usein myös kutsutaan ’punaryssiksi’ – termi, joka ikään kuin sulauttaa suomalaiset punaiset ja Neuvosto-Venäjän uhan.

Vallankumous ja kansallinen poliittinen mielikuvitus

Suomalaisten kansallisesta identiteetistä käytyä keskustelua tutkinut Juha Manninen on löytänyt 1700-luvun alun Suomea ja suomalaisuutta koskevasta keskustelusta kaksitahoisen kuulumisen logiikan tai ”porrastetun isänmaakäsityksen.” Isänmaan ajateltiin muodostuvan suomalaiseen kansakuntaan kuuluvista meikäläisistä, joihin kuuluivat sekä kaikki Suomessa syntyneet että sellaiset, jotka kotipaikkansa perusteella pitivät itseään suomalaisina. Tämän suomalaisista koostuvan *patrian* yläpuolella oli kuitenkin toinen lojaliteetin kohde – kuningas ja yhteinen emämaa, *communis mater patria*. 1700-luvun alussa emämaa viittasi Ruotsiin, ja toisen portaan lojaliteetin kohteena oli Ruotsin kuningas.

(Manninen 2000; 2002.) Timo Soikkasen mukaan varhainen suomalainen ”kansallishenki” kumpusi valistusajan valtio-isänmaa -erottelusta, joka pönkitti keisarimyyttiä. Jalo Venäjän keisari oli antanut Suomelle poliittisen olemassaolon ja siksi häneen piti suhtautua kunnioituksella, jopa keisarimyyttiä vaalien. Tämän ajattelutavan haastoi saksalaiseen romantiikkaan perustuva käsitys valtiosta organisminkaltaisena kokonaisuutena. ”Isänmaa-käsite alkoi valtion ja keisarin sijasta liittyä kansaan. Törmäys oli väistämätön.” (Soikkanen 2005, 55–56.)

Osmo Apunen on Mannisen ajatuksiin nojautuen esittänyt, että Suomen tultua vuonna 1809 liitetyksi Venäjään emämaan paikka yksinkertaisesti vaihtui, ja lojaalisuus kohdistettiin Ruotsin kuninkaasta Venäjän keisariin. Porrastetun isänmaakäsityksen perusteella autonomian ajan ’hyvä suomalainen’ saattoi tehdä uraa myös keisarikunnan kansalaisena ja – kuten Kristiina Kalleisen kirjan otsikko asian ilmaisee – ajatella, että ”isänmaani onni on kuulua Venäjälle.” (Apunen 2001b, 8; Kalleinen 2001.)

Venäjän vallankumous, Suomen itsenäistyminen ja sisällissota mursivat porrastetun kuulumisen tradition, jota edellisen vuosisadan lopun venäläistämistoimet jo olivat rapauttaneet. *Patria* ja *communis mater patria* sulautuivat toisiinsa, suomalaisesta kansakunnasta tuli eksklusiivinen lojaalisuuden kohde, ja Venäjää/Neuvostoliittoa lähestyttiin ulkopolitiikan keinoin. (Apunen 2001b, 8.)

Tässä artikkelissa analysoituja pilakuvia on hedelmällistä tarkastella osana tätä murrosta. Onhan niissä kaikissa tavalla tai toisella kyse poliittisen yhteisön rajojen uudelleenmäärittelemisestä. Murroksesta on oikeutettua puhua siksi, että vuosien 1917 ja 1918 taitteessa kansallinen ajatus suvereenin valtion ja poliittisen yhteisön rajojen yhteneväisyydestä ei ollut vielä saanut täyttymystään. Venäjän vallankumouksen tapahtumien ja kotimaisen vallankumousyrityksen motivoimana ajatus leikki myös toisenlaisten kuulumisen logiikoiden mahdollisuudessa.

Porvarillisessa julkisuudessa hyvä valtiotaito esitettiin toimintana, joka kumpusi lojaali-

suudesta suomalaista kansakuntaa kohtaan. Vallankumouksellinen kuulumisen logiikka, jossa luokkaperustainen ideologia olisi muodostanut ikään kuin korkeamman *communis mater patrian*, sai anti-sankaruuden leiman. Sen motivoiman toiminnan esitettiin johtavan poliittisen yhteisön hyvinvoinnin ja menestyksen vaarantumiseen. Tämä tulkinta vakiinnutti asemaansa parin seuraavan vuosikymmenen kuluessa, ja kysymys Venäjän/Neuvostoliiton naapuruuden merkityksestä kietoutui yhteen sen kanssa. 1920-luvun alussa, Venäjän sisällissodan vielä raivotessa pilakuvastossa tosin esiintyi sellaisiakin porvarillisia näkemyksiä, joissa suomalaisten velvollisuudeksi esitettiin valkoisten

venäläisten avustaminen bolševikkeja vastaan käydyssä taistelussa. Näissä esimerkeissä hyvän valtiotaidon mukaisen toiminnan ensisijaisena kriteerinä ei ole suomalaisuus ja venäläisyys *per se*; toimintaa motivoi sitoutuminen tietynlaiseen yhteiskuntajärjestykseen ja sen sortumisen herättämä pelko.

Työväenliikkeen edustajat puolestaan kritisoivat suomalaisten porvarien ja Venäjän väli-aikaishallituksen keskinäistä lojaliteettia, joka soti luokkataistelijoiden pyrkimyksiä vastaan. Esimerkit tuovat hyvin esiin sen, kuinka kysymys Venäjästä ja sen naapuruuden merkityksestä Suomelle liittyy osaksi dynaamista poliittista kenttää ja sen debatteja.

Viitteet

- 1 Väitöskirjatutkimus on osa Suomen Akatemian Muuttuva Venäjä -ohjelmaan osallistuvaa Uusi ja Vanha Venäjä Suomen ja Venäjän suhteiden siirtymäkeskusteluissa -hanketta.
- 2 Vaikutushistorian käsite on osa Hans-Georg Gadamerin hermeneutiikkaa. Sen avulla Gadamer pyrkii ylittämään menneisyyden ja nykyisyyden

välisen vastakkainasettelun ja tuomaan esiin kaiken ajattelun historiallisuuden. (Gadamer 2004, 336–341.)

- 3 CP 2.255 viittaa C.S. Peircen *Collected Papers* -teoksen osaan 2, pykälään 255. Käytän artikkelissa tätä semiotiikassa ja filosofiassa vakiintunutta tapaa viitata Peircen tuotantoon.

Lähteet

- Aho, Juhani (1918), *Hajamietteitä kapinaviikoilta*. Porvoo: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Alapuro, Risto (1988), *State and Revolution in Finland*. Berkeley: University of California Press.
- Alkio, Santeri (1922), *Talonpoika ja Suomen vapaus*. Vaasa: Osakeyhtiö Ilkan kirjapaino.
- Apunen, Osmo (2001a), Beauty and the Beast: Semiotic Perspectives on the Formation of Finnish-Russian National Characters. – *Paper presented at IV Pan-European IR Conference*. Canterbury, 9–10.9.2001.
- Apunen, Osmo (2001b), Ennustajaeukot norsunluutornissa? Ulkopoliittinen tutkimus ja keskustelu EU-Suomessa. – *Ulkopolitiikka* 44(3), 5–12.
- Austin, J.L. (1977), *How to Do Things with Words*. Cambridge: Harvard University Press.
- Berlin, Isaiah (1989), *Against the Current. Essays in the History of Ideas*. Oxford: Clarendon Press.

- Brubaker, Rogers (1997), *Nationalism Reframed: Nationhood and the National Question in the New Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Buck-Morss, Susan (2002), *Dreamworld and Catastrophe: The Passing of Mass Utopia in East and West*. Cambridge: MIT Press.
- Buzan, Barry, Ole Waever & Jaap de Wilde (1998), *Security. A New Framework for Analysis*. Boulder: Lynne Rienner Publishers.
- Colapietro, Vincent (2006), Portrait of an Historicist: An Alternative Reading of Peircean Semiotic. *Unpublished manuscript*, May 2006.
- Gadamer, Hans-Georg (2004), *Truth and Method*. London & New York: Continuum.
- Gallén-Kallela, Aivi (2006), *Akseli ja Nuori Suomi*. Näyttelykatalogi. Tampere: Tampereen taide-museo.

- Immonen, Kari (1987), *Ryssästä saa puhua... Neuvostoliitto suomalaisessa julkisuudessa ja kirjat julkisuuden muotona 1918–1939*. Keuruu: Otava.
- Kalela, Jorma (2004), Suomi ja eurooppalainen vallankumousvaihe. – *Suomalaisen yhteiskunnan poliittinen historia*. Toim. Ville Pernaa & Mari K. Niemi. Helsinki: Edita, 95–109.
- Kalleinen, Kristiina (2001), "Isänmaani onni on kuulia Venäjälle." vapaaherra Lars Gabriel von Haartmanin elämä. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Kangas, Anni (2007), The Beast, the Knight, and the Political Fact in Here: Fictional and Non-Fictional in Finnish Political Imaginary on Russia – *Real Stories, Imagined Realities: Fictionality and Non-fictionality in Literary Constructs and Historical Contexts*. Toim. Markku Lehtimäki, Simo Leisti & Marja Rytönen. Tampere: Tampere University Press.
- Karemaa, Outi (1998), *Vihollisia, vainoojia, syöpäläisiä. Venäläisviha Suomessa 1917–1923*. Helsinki: Suomen Historiallinen Seura.
- Kilpinen, Erkki (1995), Mitä on semiotiikka? – *Syn-teesi* 14(4), 2–21.
- Klinge, Matti (1972), *Vihan veljistä valtiososialismiin. Yhteiskunnallisia ja kansallisia näkemyksiä 1910- ja 1920-luvuilta*. Juva: WSOY.
- Klinge, Matti (1982), *Kaksi Suomea*. Helsinki: Otava.
- Konttinen, Riitta (2001), *Sammon takojat. Nuoren Suomen taiteilijat ja suomalaisuuden kuvat*. Helsinki: Otava.
- Korhonen, Keijo (1963), *Linjoja puoleltatoista vuosisadalta*. Turku: Turun sanomalehti- ja kirjapaino-osakeyhtiö.
- Lehén, Tuure (1967), *Punaisten ja valkoisten sota*. Helsinki: Kansankulttuuri.
- Lotman, Yuri M. (1990), *Universe of the Mind*. Bloomington: Indiana University Press.
- Machiavelli, Niccolò (1950), *The Prince and the Discourses*. New York: Random House.
- Manninen, Juha (2000), *Valistus ja kansallinen identiteetti: aatehistoriallinen tutkimus 1700-luvun Pohjolasta*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Manninen, Juha (2002), Kansakunnan aatteen synty Ruotsissa ja Suomessa. – *Tieteessä tapahtuu* 19:1, 6–13.
- Moisio, Sami & Vilho Harle (2002), Faktasta ja fiktiosta geopolitiikan tutkimuksessa. – *Tieteessä tapahtuu* 19:7, 64–65.
- Odysseos, Louiza (2001), Dangerous Ontologies: The Ethos of Survival and Ethical Theorizing in International Relations – *Review of International Studies* 28: 2, 403–418.
- Palonen, Kari (1999), Contingency in Political Theory. – *Finnish Yearbook of Political Thought* 3, 5–10.
- Pitkin, Hanna Fenichel (1984), *Fortune Is a Woman*. Berkeley: University of California Press.
- Pocock, J.G. A. (1975), *The Machiavellian Moment. Florentine Political Thought and the Atlantic Republican Tradition*. New Jersey: Princeton University Press.
- Polvinen, Tuomo (1987), *Venäjän vallankumous ja Suomi 1917–1920*. Helsinki: WSOY.
- Reitala, Aimo (1983), *Suomi-neito. Suomen kuvallisen henkilöitymän vaiheet*. Helsinki: Otava.
- Ricoeur, Paul (1990), *Time and Narrative. Volume I*. Chicago: University of Chicago Press.
- Ricoeur, Paul (1994), *Hermeneutics and Human Sciences*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Skinner, Quentin (1988), A Reply to my critics. – *Meaning and Context. Quentin Skinner and his Critics*. Ed. James Tully. Cambridge, UK: Polity Press, pp. 231–288.
- Soikkanen, Timo (2005), Taistelu autonomiasta. – *Suomalaisen yhteiskunnan poliittinen historia*. Toim. Ville Pernaa & Mari K. Niemi. Helsinki: Edita, 45–94.
- Stiehm, Judith (1982), The Protected, the Protector, the Defender. – *Women's Studies International Forum* 5(3/4), 367–76.
- Tamminen, J.A. (1933), Mietteitä kansallisesta ja kansainvälisestä. – *Suomalainen Suomi* 16:4, 141–143.
- Tarasti, Eero (1990), *Johdatusta semiotiikkaan. Es-seitä taiteen ja kulttuurin merkkijärjestelmistä*. Helsinki: Gaudeamus.
- Tikka, Marko (2006), *Terrorin aika. Suomen levottomat vuodet 1917–1921*. Helsinki: Ajatus Kirjat.
- Valenius, Johanna (2004), *Undressing the Maid. Gender, Sexuality and the Body in the Construction of the Finnish Nation*. Helsinki: Finnish Literature Society.
- Walker, R.B.J. (1989), The Prince and 'The Pauper': Tradition, Modernity, and Practice in the Theory of International Relations. – *International/Intertextual Relations. Postmodern Readings of World Politics*. Eds. James Der Derian & Michael J. Shapiro. Lexington: Lexington Books.
- Ylönen, Marja (2001), *Pilahistoria. Suomi poliittisissa pilapiirroksissa 1800-luvulta 2000-luvulle*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Young, Iris Marion (2003), The Logic of Masculinist Protection: Reflections on the Current Security State. – *Signs: Journal of Women in Culture and Society* 29(1), 1–25.